

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Kutseõpetaja õppekava

Kerstin Kiigemaa

**LÄÄNE-VIRUMAA KAHE KUTSEHARIDUSKOOLI ÕPILASTE
KOKKUPUUDE ENDA HINNANGUL KÜBERKIUSAMISE JA
TAVAKIUSAMISEGA NING SUHTUMINE NENDESSE**

bakalaureusetöö

Juhendaja: Piret Luik

Läbiv pealkiri: Kiusamise ja küberkiusamise võrdlus

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja nimi (teaduskraad)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: nimi (teaduskraad)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2015

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. KIOUSAMISE OLEMUS.....	4
1.1 Kiusamise mõiste.....	4
1.2 Küberkiusamise mõiste.....	5
1.3 Kiusamise ja küberkiusamise võrdlus	7
1.3.1. Kiusamise ja küberkiusamise tunnused	7
1.3.2. Kiusamise ja küberkiusamise liigid	9
1.3.3. Kiusamise ja küberkiusamise tagajärjed	10
1.4 Uurimuse eesmärk ja hüpoteesid	11
2. KIOUSAMINE JA KÜBERKIOUSAMINE KAHE LÄÄNE-VIRUMAA KUTSEKOOLI ÕPILASTE HINNANGUL	12
2.1 Metoodika	12
2.1.1. Valim.....	12
2.1.2. Instrument	12
2.1.3. Protseduur	14
2.2 Tulemused	14
2.3 Arutelu	17
KOKKUVÕTE.....	20
Summary	20
Tänuõnad	21
Autorsuse kinnitus.....	21
Kasutatud kirjandus.....	22
Lisa 1. Uuringu ankeet	25
Lihthitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks.....	31

SISSEJUHATUS

Kiusamine pole kaugeltki uus probleem, enam ei saa rääkida sellest, et üksikud uurijad või uurijate grupid on seotud kiusamise temaatikaga vaid tegemist on probleemiga, millega tegeletakse ülemaailmselt (Kõiv, 2006). Räägitakse kiusamisest erinevates keskkondades (kodus, tööl, koolis jm), kuid tänapäeva kiire tehnoloogia arengu juures üha rohkem küberkiusamisest. Varem oli ohver koduseinte vahel kaitstud, kuid nüüd on võimalik kiusata internetis 7 päeva nädalas, 24 tundi ööpäevas. Seega pole kodu enam koht, kuhu kiusaja eest saab peitu pügeda (Naruskov, 2008).

Kiusamiskäitumisega on Eestis seotud ligikaudu 17% õpilastest (Kõiv, 2000) ning *EU Kids Online* raporti kohaselt kuulub Eesti online-kiusamise ja -ahistamisega online-ohtudega kokkupuutumise esirinda. Üle-euroopalisest uuringust selgus veel, et tehtud 25 riigi võrdluses on Eesti õpilased just küberkiusamise osas esirinnas (teiste kiusamist tunnistas 8%, kiusamise all kannatamist 14%) (Kalmus, et al., 2010).

Kiusatavale mõjuvate tagajärgede tõttu on peetud küberkiusamist rängemaks kui tavakiusamist (Sticca & Perren, 2012). Iiri ajaleht „Living in and electronic age“ uuris lähemalt küberkiusamist Iiri koolides. Nad intervjuerisid 122 õpilast vanuses 12-18. Uurimusest selgus, et teismelised peavad küberkiusamist kõige hullemaks kiusamise liigiks, kuna nad ei saa selle eest põgeneda, sest pildid ja sõnumid suudetakse saata laiali väga kiiresti. Rohkem kui veerand ohvritest ei teadnud, kes on kiusaja (Croffey, 2012).

Autorile teadaolevat on uuritud põhikooli õpilasi (Naruskov, 2008) ning uuritud kiusamist eelkõige üldhariduskoolides (Kõiv, 2000; 2001; 2002; 2003; 2006) ja erikoolides (Kõiv, 1999; 2001). Kutsekooli õpilaste puhul on uuritud erinevaid koolis avalduvaid probleeme (Kõiv, 2004), kuid pole uuritud kiusamise tagajärgi ning kumba kiusamist peavad õpilased rängemaks kiusamiseks. Käesoleva töö uurimisprobleemiks on, kuidas suhtuvad kutsekooli õpilased küberkiusamisse ja tavakiusamisse.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on selgitada välja Lääne-Virumaa kahe kutsehariduskooli õpilaste suhtumine enda hinnangul küberkiusamisse ja tavakiusamisse. Töö eesmärgi täitmiseks töötati läbi vastavasisulist kirjandust ja tutvuti varasemalt läbiviidud uurimustega ning viidi läbi ankeetküsitlus, mille põhjal teostati analüüs.

Käesolev töö koosneb teoreetilisest ja empiirilisest osast. Esimeses osas selgitatakse kiusamise ja küberkiusamise olemust, mõisteid, tunnuseid ja liike ning antakse ülevaade nende erinevusest. Empiirilises osas analüüsitakse uurimistulemusi. Selgitatakse välja, milline on kutsekooli õpilaste suhtumine kiusamisse ja küberkiusamisse.

1. KIUSAMISE OLEMUS

1.1 Kiusamise mõiste

Kiusamisest on räägitud juba enne, kui seda teadusprobleemina uurima hakati. Kiusamise mõistet tavakõnepruugis kasutatakse edasi ka tänapäeval, kuid nüüdseks eristub selgelt tavamõiste teaduslikust mõistest. Tavamõistena käsitledes võib kiusamise alla lugeda mistahes teist inimest kahjustavat käitumist. Teadusliku mõistena on kiusamisel aga kindlad tunnusjooned ning igasugust teist inimest kahjustavat käitumist enam kiusamisena vaadelda ei saa (Kõiv, 2006).

Siiski ei ole teaduslikult välja kujunenud päris kindlat definitsiooni kiusamisele (Smith, Pepler, & Rigby, 2004). Enamus uurijaid vaatlleb kiusamist kui agressiivse käitumise vormi, millel on kindlad tunnusjooned. Agressiivne käitumine (*aggressive behaviour*) on tahtlik teisele inimesele kahju- või haiget tegemine või ebamugavuse valmistamine (Kõiv, 2001). Lisatakse, et kiusamine (*bullying*) on pika aja jooksul korduv negatiivne tegevus ühe või mitme õpilase poolt. Negatiivsed tegevused (*negative activities*) leiavad aset, kui eksisteerib tasakaalutus võimusuhetes (Olweus, 1993). Tasakaalutus ehk asümmeetria võimusuhetes võib väljenduda mitmel viisil: ohver on füüsiliselt nõrgem kui kiusaja; ohvrit tajutakse füüsiliselt või vaimselt nõrgemana kui kiusajat (Kõiv, 2001; Sullivan, Cleary, & Sullivan, 2004).

1993. aastal kasutas Dan Olweus esmakordselt kiusamise defineerimisel mõistet negatiivne käitumine (*negative behaviour*), mis tähendab, et õpilane on ohver, kui ta kogeb aja jooksul korduvalt teise õpilase või grupi õpilaste poolt negatiivset käitumist (Olweus, 1993). Negatiivseks tegevuseks peetakse seda, kui kiusaja tekitab meelega teisele kahju või ebamugavust füüsilise kontakti, sõnade või muu sarnasega (Sharp & Smith, 2004).

Eri maade kultuurikontekstides kasutatakse kiusamist puudutavat terminoloogiat väga erinevalt. Mõistete ohver ja kiusaja kasutamine on ohtlik seoses laste negatiivse märgistamisega, selle asemel oleks otstarbekas nimetada seda kiusamiskäitumiseks (Kõiv, 2006).

Kiusamine võib esineda mitmes erinevas vormis, seetõttu on oluline vahet teha, mis on kiusamine ja mis mitte. Sageli esineb käitumist, mida ekslikult peetakse kiusamiseks. Näiteks satuvad kaks inimest vaidlusse või kaklusse, sest kired löövad lõkkele. Neid juhtumeid peetakse pigem konfliktideks, kuid mitte kiusamiseks, kuna puudub jõudude ebavõrdsus, mis on üks kiusamise tunnusjoontest (Sullivan, Cleary, & Sullivan, 2004). Samuti ei saa kiusamiseks nimetada seda, kui kaks sõpra teineteist narrivad või jõudu katsuvad (Kõiv,

2006). Sageli võib raske olla vahet teha mängulisel narrimisel ja kiusamisel. Mänguline narrimine toimub tavaliselt sõprade vahel, kes narrivad teineteist võrdselt, kuid see ei too kunagi kaasa füüsilist või emotsionaalset kahju (Olweus, 1999a).

Kiusamine on ainult selline käitumine, mis vastab kolmele tunnusjoonele (Kõiv, 2006):

1. korduv rünnak ohvri vastu toimub pika perioodi vältel;
2. tahtlik rünnak ohvri vastu, mis teeb ohvrile kahju kas vaimselt või füüsiliselt;
3. eksisteerib tasakaalutus võimusuhtes.

1.2 Küberkiusamise mõiste

Mobiiltelefonide kasutamine, e-mailid, jututoad, veebikaamerad või veebilehed on lastel üheks lahutamatuks igapäevaseks osaks. Kübermaailm (*cyber world*) on keskkond, millele pääseb ligi elektroonikaseadmete vahendusel (Kowalski, Limber, & Agatston, 2008). See maailm on andnud palju erinevaid võimalusi suhtlemiseks, õppimiseks, lõbutsemiseks ja õpilaste loovuse kasvatamiseks, kuid kahjuks on sellel ka pimedam pool (Bhargava, 2011). Tehnoloogia kiire areng viimase 10-15 aasta jooksul on teinud võimalikuks küberkiusamise (*cyber bullying*) – halastamatu ja järeleandmatu viis kiusata ohvrit 24/7. See kiusamise liik võib toimuda läbi e-mailide, jututubade, e-kirjade saatmise, veebilehe, videote või piltide postitamise veebisaidile või saadetud läbi mobiiltelefoni (Kowalski, Limber, & Agatston, 2008).

Küberkiusamise termin võib olla paljudele veel võõras, kuid neil, kes on selle ohvriks langenud, võivad säilida mälestused küberkiusamisest terve elu. Uurijate seas ei ole küberkiusamise kohta kasutusel ühtset mõistet ning nimetusi on erinevaid: internetis kiusamine (*internet bullying*), elektrooniline kiusamine (*electronic bullying*), internetis ahistamine (*internet harassment*), online agressioon (*online aggression*), internetis jälitamine (*internet stalking*), küberjälitamine (*cyberstalking*) või online sotsiaalne õelus (*online social cruelty*) (Vandebosch & Cleemput, 2007).

Küberkiusamine on tänapäeva maailmas väga populaarne. Seda võib kirjeldada kui mistahes kiusamist, kus on kasutatud tehnoloogiat. Sarnaselt kiusamisele on ka küberkiusamine tahtlik agressiivne käitumine, mida iseloomustab tasakaalutus võimuhetes (Nansel et al., 2001; Olweus 1993). Küberkiusamine on kiusamise üks liik, kuid antud töös kasutatakse terminit küberkiusamine konkreetselt elektroonilises keskkonnas toimuva kiusamise kohta ja kiusamise terminit kasutatakse korduva, haiget tegeva käitumise, kohta, kus esineb tasakaalutus võimuhetes ohvri ja kiusaja vahel ning kiusamine toimub reaalses maailmas.

1.3 Kiusamise ja küberkiusamise võrdlus

1.3.1. Kiusamise ja küberkiusamise tunnused

Kiusamise ja küberkiusamise defineerimisel toetuvad enamik uurijad eelkõige kolmele tunnusele: tahtlik agressiivne käitumine, tasakaalutus võimuhetes, kiusamise korduvus (Olweus, 2003; Kõiv, 2006; Riebel, Jäger, & Fischer, 2009). Küberkiusamise juurde lisatakse veel kaks tunnust: anonüümsus ja avalikkus (Beran & Li, 2007; Slonje & Smith, 2008).

Tahtlik agressiivne käitumine

Kiusamine on korduv, tahtlik agressiivne käitumine, mis teeb ohvrile kahju kas füüsiliselt, psühholoogiliselt, sotsiaalselt või emotsionaalselt (Besag, 1989). Hinduja ja Patchin (2008) väitel on ka küberkiusamine tahtlik ja korduv kahju tekitav käitumine, kuid erinevalt kiusamisest kasutatakse küberkiusamise teostamiseks elektroonilist keskkonda (arvuteid, telefone ja teisi elektroonilisi seadmeid), Mõlema, nii kiusamise kui küberkiusamise puhul on tegu tahtlik.

Tasakaalutus võimuhetes

Tasakaalutus võib väljenduda kahel viisil: ohver on füüsiliselt nõrgem kui kiusaja või ohvrit tajutakse füüsiliselt nõrgemana kui kiusajat (Kõiv, 2001). Kiusamise puhul on tegemist ebavõrdse olukorraga – tugevam teeb nõrgemale liiga (Olweus, 1995; Rigby, 2003), kuna kiusajal on tavaliselt rohkem jõudu kui kiusataval (Sullivan & Sullivan, 2004) ja ohvril on ennast seetõttu raske kaitsta (Olweus, 1999).

Kiusamisele vastupidiselt ei nõua küberkiusamine tasakaalutust võimuhetes sellisel moel nagu tavakiusamise puhul, sest tihti on kiusajal lihtsalt paremad arvuti- ja internetialased teadmised (Vandebosch & Cleemput, 2007, 2008; Ybarra & Mitchell, 2004). Kiusaja oskused kübermaailmas orienteeruda ja rakendada tehnoloogiat teiste kiusamiseks annavad talle ohvrile rohkem võimu (Patchin & Hinduja, 2006)

Ajaline korduvus

Paljude uurijate arvates on kiusamine ajaliselt korduv (Rigby & Smith, 2011; Solberg, Olweus & Endresen, 2007), kuid leitakse, et ka üksikjuhtumit tuleks vahel kiusamiskäitumisena käsitleda (Carbo & Hughes, 2010). Nimelt võib ka ühekordset väga tõsist ahistamist nimetada kiusamiseks, kuid üldjuhul on korduvus selline aspekt, millele on vajalik tähelepanu pöörata (Olweus, 1999). Küberkiusamise puhul pole kiusamiskäitumise

korduvus nii selgelt mõistetav kui tavakiusamisel, sest mõni laimav kodulehekülg internetis võib olla kättesaadav väga pikka aega ja seda saavad inimesed üle kogu maailma korduvalt vaadata (Vandebosch jt 2006). Lisaks suurendab korduvust see, et internetis on ohvrid igal ajal ja igas kohas kiusajale kättesaadavad ning kirjavandut on võimalik korduvalt lugeda (Patchin & Hinduja, 2006). Tavakiusamise puhul on kiusamise aeg ja kohad aga üldjuhul piiratud. Kübermaailmas ajalisi piiranguid pole, sest ohver on kiusajale kättesaadav 24 tundi päevas, 7 päeva nädalas (Kowalski et al., 2008; Slonje & Smith, 2008; Vandebosch et al., 2006; Shariff, 2008). Nii kiusamine kui küberkiusamine võib olla olukorra ärakasutamine, kuid kui see on kord alanud, on väga tõenäoline, et see ka jätkub (Sullivan & Sullivan, 2004).

Anonüümsus

Kiusamise puhul on tavaliselt kiusaja teada, kuid kübermaailmas on küberkiusajat väga keeruline kindlaks teha. Küberkiusamist esineb väga palju suhtlusportaalides ning väga raske on selgeks teha, kes on kiusaja, kuna enamik kiusajaid ei kasuta pärisnimesid. On võimalik luua varikontosid, teha e-posti aadresse, mis ei anna küberkiusaja kohta mingit informatsiooni. Kübermaailm annab inimesele võimaluse end anonüümsete varjunimede ja libakontode abil nähtamatu ning kättesaamatuna tunda (Blais & Craig, 2008; Hinduja & Patchin, 2008; Patchin & Hinduja, 2006; Slonje & Smith, 2008; Willard, 2004). Ka kiusamine võib toimuda anonüümselt, seda juhul kui kiusaja tegutseb täiesti üksinda ja salaja (Smith, Pepler & Rigby, 2004). Küberkiusaja anonüümsuse tõttu on küberkiusamist raskem takistada. Kiusamise korral on peaaegu kõikides klassides ohver identifitseeritav, kuigi kiusamise ulatus võib kooliti varieeruda neli kuni viis korda (Kõiv, 2006). Ühelt poolt on küberkiusamine väga anonüümne, kuid teiselt poolt jääb üldjuhul alati maha „digitaalne jalajälg“, mis võimaldab kiusajat või ohvrit tuvastada (Hinduja ja Patchin 2008). Internetis levib kiusamine sellepärast, et ohver ei näe kiusajat ja kiusaja ei näe ohvrit (Willard 2005). Ohvri mittenägemine ja elektrooniline keskkond annab kiusajale tunde anonüümsusest, mis paneb teda ütlema ja tegema asju, mida ta väljaspool seda keskkonda ei teeks, see annab kiusajale vabaduse ja julguse olla veel julmem ja süüdimatum (Law, Shapka, Hymel, Olson, & Waterhouse, 2012).

Avalikkus

Kiusamise ja küberkiusamise vahel võib lugeda üheks erinevuseks seda, küberkiusamise puhul võimaldab internet kaasata väga laiaulatusliku publiku ja selle negatiivne mõju võib ohvrile veel tõsisemate tagajärgedega olla. Sõnumite saatmine

suhtlusportaali seinale, piltide töötlemine ning laadimine võib toimuda vaid mõne sekundiga, mis tähendab seda, et ohvriks ei ole võimalik ennast kiusajate eest ära peita (Kowalski, Limber, & Agatston, 2008). Erinevuseks kiusamise ja küberkiusamise vahel saab lugeda ka seda, et kiusamise korral leiavad ohvrid varjupaiga vähemalt kodust, kuid küberkiusamise puhul on neile ligipääs igal pool ja igal ajal, koht ei ole enam oluline (Naruskov, 2008). Avalikkust võib aga esineda ka kiusamise korral, seda juhul kui kiusajaid on rohkem kui üks ning kiusamine pannakse toime avalikult.

1.1.2. Kiusamise ja küberkiusamise liigid

Kiusamisele mõeldes kujutavad paljud ette lapsi teineteist löömas, lükkamas või togimas. Aga füüsiline kiusamine on ainult üks liik kiusamisest, milles lapsed osalevad. Kõiv (2001) jagab kiusamise laiemalt võttes kaheks liigiks: füüsiline kiusamine ja psühholoogiline ehk mittefüüsiline kiusamine. Sullivan & Sullivan (2004) jagavad psühholoogilise kiusamise veel omakorda verbaalseks ja mitteverbaalseks kiusamiseks. Nancy Willard (2005) lahterdab küberkiusamise mõiste korduva tegevuse iseloomu ja kavatsuste alusel omakorda veel seitsmeks eriliigiks: sõimamine, ahistamine, jälitamine, kuulujuttude levitamine, privaatsuse rikkumine, saladuste levitamine ja ignoreerimine.

Psühholoogiline ehk mittefüüsiline kiusamine, mida nimetatakse ka sotsiaalseks agressiooniks, jaotub omakorda: **verbaalne kiusamine** - toimub sõnadega mis tahes vormis, võib olla nii verbaalne kui ka kirjalik kiusamine: alandamine, ebameeldivate hüüdnimedega kutsumine, alandavad telefonikõned, sõnumid või e-kirjad, väljapressimine, ähvardamine, sõimamine, rassistlikud märkused, seksuaalse alatooniga solvangud, mõnitamine või julmade märkuste tegemine, laimu ning pahatahtlike kuulujuttude levitamine. Sotsiaalne kiusamine väljendub näiteks kuulujuttude, grupist väljajätmise, tõrjumise, avalikult teise üle naljaheitmise, personaalse info levitamise või sellise tegevusena, kui kasutatakse sõprust või staatust manipulatiivse käitumisena teise suhtes (Sullivan, Cleary, & Sullivan, 2004). Kõik eelpool kirja pandu saab toimuda ka küberkiusamise puhul, kuid erinevus kiusamisest selles, et tegutsetakse elektroonilises keskkonnas. **Mitteverbaalne kiusamine** on kas otsene või kaudne. Otsene kiusamine hõlmab nii verbaalset solvamist, solvavate nimede panemist kui ka löömist ja tõukamist (Waasdorp, Baker, Paskewich, & Leff, 2013). Kaudne kiusamine on varjatud sotsiaalne manipulatsioon, mis aitab kiusajal jääda märkamatuks ja pääseda kättemaksust ning võib hõlmata kaaslaste kõrvale jätmist konkreetsest grupist või tegevusest, kuulujuttude levitamist või kellegi veenmist, et tema ohvrit kahjustaks (Crick & Nelson,

2002; Archer & Coyne, 2005). Eelpool nimetatud kiusamine saab toimuda ka elektroonilises keskkonnas, s.t näiteks, et ohver jäetakse välja suhtlusgrupist, tema kohta levitatakse interneti avarustes kuulujutte jms.

Füüsiline kiusamine on kõige selgem kiusamise vorm ning esineb siis, kui inimene saab füüsiliselt kannatada füüsilise rünnaku läbi. Siia kuuluvad kriimustamine, tõukamine, löömine, tagumine, sülitamine, näpistamine, juustest kiskumine, ruumi lukustamine, hammustamine ja vara kahjustamine. Küberkiusamise puhul ei saa rääkida otseselt füüsilisest kiusamisest, kuna läbi tehnoloogia füüsilist kahju ei saa tekitada, kuid küberkiusamise tagajärg võib olla füüsilise iseloomuga (Elliot, 2002).

Kokkuvõttena võib lisada, et küberkiusamise vormid ja viisid kattuvad oma olemuselt suures osas tavapärase kiusamise vormide ja viisidega. Oluliseks erinevuseks on siin vaid anonüümsus, suurem „publik“ ehk isikute hulk, kelle ees seda tehakse ning lihtne ligipääsetavus (sh ohvrile), mis omakorda võimaldab kiusajal kasutada julmemaid võtteid oma eesmärgi saavutamiseks ning teostada kiusamist veelgi efektiivsemalt.

1.3.3. Kiusamise ja küberkiusamise tagajärjed

Erinevad uurimused kiusamiste kohta näitavad, kui kahjustav ja hävitav see on. Nii kiusamise kui küberkiusamise ohvrid kalduvad olema madalama enesehinnanguga, depressiivsed, ebakindlad, ärevad, ülitundlikud, ettevaatlikud ja vaiksed (Olweus, 1995). Uutes olukordades on nad veelgi rohkem ärevil, endassetõmbunud ja hirmul (Byrne, 1994). Koolis ei tunne sellised õpilased end hästi, nad on üksildased ja neil on vähe häid sõpru, seetõttu on nende puhul koolist väljalangemine üsna tõenäoline (Olweus, 1993).

Kaks aastat väldanud uurimine (Peterson & Rigby, 1999) ühes Austraalia koolis näitas kiusamise negatiivset mõju järgnevalt:

1. 31% poistest ja 46% tüdrukutest arvavad endast halvasti,
2. 40% poistest ja 60% tüdrukutest on vihased või õnnetud,
3. 14% poistest ja 12% tüdrukutest jätavad selle tulemusena kooli tuletama.

On olemas seos ohvriks olemise ja vaimsete häirete vahel ning kiusatud õpilased on hiljem tunnistanud enesehinnangu märgatavat langust (Rigby, 2000). Õpilased, kes on kiusamist kogenud ning tunnevad end tõrjutuna, ei oskagi kiusamisele vastu astuda. Noored, kes on keskkooli esimestel aastatel langenud kiusamise ohvriks, ei tunne veel ennast kolm aastat hiljem täisväärtuslikuna. Ohvrile omane käitumine võib jääda saatma inimest ka täiskasvanuna, on hulgaliselt näiteid selle kohta, et kiusamine jääb paljusid inimesi

kummitama terveks eluks (Olweus, 1993). Erinevalt tavakiusamisest ei mõista enamiku uurijate arvates küberkiusaja (tänu anonüümsusele), milliseid tagajärgi tema kiusamine põhjustab ja tänu sellele ei suuda ta oma tegude eest vastutada (Kowalski et al., 2008; Slonje & Smith, 2008; Willard 2004). Nii kiusamise kui küberkiusamise tagajärjed võivad vanuseti erineda ning paljud noored suudavad sellest üle olla tänu kõrgemale enesehinnangule või perekonna toetusele. Samuti võivad nii kiusamise kui küberkiusamise tagajärjed olla palju ulatuslikumad kui hetkel suudetakse ette näha (Hinduja & Patchin, 2007).

1.4 Uurimuse eesmärk ja hüpoteesid

Bakalaureusetöö eesmärgiks on selgitada välja Lääne-Virumaa kahe kutsehariduskooli õpilaste suhtumine enda hinnangul küberkiusamisse ja tavakiusamisse.

Antud bakalaureusetöö uurimusele püstitati kolm hüpoteesi toetudes varasematele uurimustele:

Kuna Iirimaa 12-18 aastaste õpilaste seas läbiviidud küsitlusel selgus, et noored peavad küberkiusamist hullemaks kui tavakiusamist (Croffey, 2010), siis püstitati esimeseks hüpoteesiks:

1. Kutsekooli õpilaste hinnangul on küberkiusamine rängem kui tavakiusamine.

Kuna kiusatavale mõjuvate tagajärgede tõttu on peetud küberkiusamist rängemaks kui tavakiusamist (Sticca & Perren, 2012), siis püstitati teiseks hüpoteesiks:

2. Kutsekooli õpilaste hinnangul kannatab küberkiusamise tagajärjel ohver rohkem kui tavakiusamise tagajärjel.

Lisaks uurimistulemustele on leitud, et kiusamise ja küberkiusamise tunnusjooned on sarnased, kuid nende vahel on ka palju erinevusi (Donegan, 2012). Seega püstatab autor kolmandana järgmise hüpoteesi:

3. Küberkiusamise ja tavakiusamise juhtumid on kutsekooli õpilaste hinnangul erinevad.

2. KIUSAMINE JA KÜBERKIUSAMINE KAHE LÄÄNE-VIRUMAA KUTSEKOOLI ÕPILASTE HINNANGUL

2.1 Metoodika

Antud uurimistöös on uurimismeetodiks kvantitatiivne andmeanalüüs, kuna see võimaldab mõõta uuritavat nähtust arvuliste näitajatega (McMillan & Weyers, 2012). Kui sooviks on koguda palju andmeid üldistuste tegemiseks, soovitavad uurijad (Cohen, Manion & Morrison, 2007) kasutada ankeeti.

2.2.1. Valim

Valimi moodustasid kahe Lääne–Virumaa kutsekooli õpilased. Mõlemast koolist valiti juhuvaliku alusel kokku 100 õpilast (47 tüdrukut, 53 poissi), kelle vanuseks oli 16-19 aastat. Keskmiseks vanuseks oli 17,3 eluaastat (standardhälve 1,09). Valimit iseloomustab vanuseline jaotus, mis on toodud tabelis 1.

Tabel – 1 Tabel vastajate vanuselisest jaotusest.

Vanuseline jaotus	N*	%
16 aastat	27	27
17 aastat	33	33
18 aastat	19	19
19 aastat	21	21

*vastajate arv

Kokku jagati õpilastele 100 ankeeti, millest saadi kõik tagasi. Ankeedi vastamise protsent oli 100%.

2.1.2. Instrument

Töö autor kogus õpilaste hinnanguid ankeedi (lisa 1) abil, kuna see on sobivaim instrument saamaks andmeid suurelt valimilt suhteliselt kiiresti (Glover & Miller, 2001; Mathews-Aydinli & Elaziz, 2010). Ankeedi tulemused sisaldavad numbrilist informatsiooni kokkuvõtete ja järelduste tegemiseks. Antud meetodi abil on võimalik kontrollida püstitatud hüpoteese ja saada statistilised tulemused.

Mõõtevahendiks kasutati ankeeti (vt lisa 1), milles küsiti õpilaste endi hinnanguid kiusamise ja küberkiusamisele kohta. Ankeetküsitlus koosnes kahest ploki:

- Ankeedi esimene plokk oli loodud lühendatud kujul analoogselt rahvusvahelise

uurimuse ankeedile (Menesini, Naruskov, Nocentini, Luik, 2012), kus kirjeldati kübermaailmas ja tavaelus toimuvaid kümmet stsenaariumi ning õpilastel tuli hinnata olukordade tõsidust ja ka seda, kuivõrd sarnased need juhtumid tunduvad. Reliaablus (Cronbach'i Alfa) 0,94. Stsenaariumite koostamisel võttis töö autor aluseks Willardi (2005) liigituse, kuidas küberruumis kiusatakse.

Kokku on küberkiusamisel viis tunnusjoont (Beran & Li, 2007; Slonje & Smith, 2008), nendest kaks on sellised, milles on uurijad üksmeelel (tasakaalutus võimusuhtes ja tahtlikkus) ning kolme tunnusjoone osas lähevad nende arvamused lahku – korduvus, anonüümsus, avalikkus (Patchin & Hinduja 2006; Rigby & Smith, 2011; Solberg, Olweus & Endresen, 2007). Selle tõttu võttis stsenaariumite koostamisel autor aluseks küberkiusamise viiest tunnusjoonest kolm (korduvus, anonüümsus, avalikkus). Kümnes stsenaariumis on esindatud kombinatsioonid, kus on kõiki tunnuseid viis, lisaks on kombinatsioonid nende kolme tunnusjoone vahel - kui on korduvus, siis pole anonüümsust ega avalikkust, kui on anonüümsus, siis pole avalikkust, kui pole anonüümsust, siis on avalikkus ning stsenaarium, kus on nii korduvus, anonüümsus ja avalikkus. Kombinatsioonid on toodud ära tabelis 2.

Tabel 2. Ankeedi koostamisel aluseks võetud küberkiusamise kolme tunnusjoone kombinatsioonid.

Stsenaariumi number	Korduvus	Anonüümsus	Avalikkus
1	+	+	-
2	+	-	+
3	+	+	+
4	+	-	-
5	+	-	-
6	-	+	+
7	-	+	+
8	-	+	-
9	-	-	+
10	-	-	-

- Teise ploki moodustasid kolm küsimust taustaandmete kohta.

Enne ankeetide täitmist viidi läbi pilootuurimus. Pilootuurimuses osalesid kaks aineõpetajat ja viis õpilast, kellel paluti hinnata ankeedi arusaadavust. Pilootuurimuse käigus selgus, et ankeedis olevad küsimused on õpilastele arusaadavad ning üheti mõistetavad.

Ankeedi valiidsus oli tagatud sellega, et see on loodud analoogselt rahvusvahelise uurimuse ankeedile (Menesini, Naruskov, Nocentini, Luik, 2012), millel põhineb antud bakalaureuse töö ankeedi esimene plokk. Samuti oli instrumendi valiidsus kontrollitud eksperthinnangutega ja ankeedi piloteerimisega.

2.1.3. Protseduur

Ankeet töötati välja ajavahemikul 01.11 – 31.12.2014. Andmete kogumine toimus jaanuaris 2015. Ankeedi läbiviimiseks küsiti eelnevalt luba kutsekoolide juhtkonna käest. Koostöös kooli juhtkonna ning õpetajatega leiti sobiv aeg küsitluse läbiviimiseks. Ankeedi jaotas õpilastele bakalaureusetöö autor ise ning ühtlasi selgitas küsitluse läbiviimise reegleid ja nõudeid. Küsimustiku täitmiseks kulus keskmiselt 15 - 20 minutit.

Bakalaureusetöö autor garanteeris õpilastele anonüümsuse ja teavitas, et uurimuses osalemine on vabatahtlik (Teadustöö eetilised aspektid, 2009). Anonüümsuse tagamiseks ei kirjutanud õpilased ankeedi lehele oma nime ja täidetud ankeedid pandi selleks ette nähtud kasti, mille sisu kasutas töö autor uurimuse tulemuste välja selgitamiseks. Saadud andmeid töödeldi statistilise andmetöötlusprogrammi SPSS 20.0 abil. Hüpoteeside kontrollimiseks kasutati Wilcoxon'i märgitesti ja Hii-ruut testi.

2.2 Tulemused

Õpilastele esitati kümme erinevat stsenaariumit kiusamise ja küberkiusamise tunnusjoonte kohta ning paluti hinnata 5-palli skaalal (kus 5-on väga ränk kiusamine ja 1-pole üldse ränk kiusamine) kui ränk on nende arvates kiusamine või küberkiusamine antud situatsioonis. Tabelis 4 „on ränk“ tulp koosneb summeeritult nende õpilaste arvust (väljatoodud ka protsendina), kes on andnud stsenaariumitele hinnangu „on väga ränk“ ja „on üsna ränk“. „Pole ränk“ tulpa on toodud summeeritult nende õpilaste hinnangud, kes andsid vastusteks „pole eriti ränk“ või „pole üldse ränk. Tabelis 4 väljatoodud protsent leiti konkreetse hinnangu andnud õpilaste arvust. Tulemused on toodud kokkuvõtvalt tabelis 4.

Tabel 4. Vastajate võrdlevad hinnangud kui ränk on kiusamine või küberkiusamine.

Tunnusjooned	Kiusamine		Küberkiusamine		Z
	Pole ränk n** (%)	On ränk n*** (%)	Pole ränk n*** (%)	On ränk n*** (%)	
Korduv, anonüümne, privaatne	8 (13)	53 (87)	19 (38)	31 (62)	-3,957**
Korduv, isik teada, avalik	2 (2)	86 (98)	6 (9)	61 (91)	-4,939**
Korduv, anonüümne, avalik	2 (2)	86 (98)	2 (2)	81 (98)	-2,293*
Korduv, isik teada privaatne	28 (40)	42 (60)	18 (27)	49 (73)	-2,959**
Korduv, isik teada, privaatne	36 (50)	36 (50)	58 (79)	15 (21)	-4,763**
Ühekordne, anonüümne, avalik	3 (4)	76 (96)	4 (5)	79 (95)	-0,454
Ühekordne, anonüümne, avalik	7 (8)	76 (92)	4 (4)	85 (96)	-3,269**
Ühekordne, anonüümne, privaatne	8 (11)	68 (89)	6 (8)	71 (92)	-0,692
Ühekordne, isik teada, avalik	33 (43)	43 (57)	28 (42)	38 (58)	-0,038
Ühekordne, isik teada, privaatne	16 (21)	60 (79)	16 (25)	49 (75)	-2,231*

*p<0,05

**p<0,01

***vastajate arv

Vastajate hinnangute võrdlemisel kiusamise ja küberkiusamise ränkuse kohta selgus, et kümnest stsenaariumist viiel leiti statistiliselt oluline erinevus ($p<0,01$), kahe stsenaariumi vahel leiti statistiline erinevus ($p<0,05$) ning kolme stsenaariumi vahel statistilist erinevust ei leitud. Kõigi viie stsenaariumi puhul, kus oli tegemist korduvusega, tuli välja ka erinevus ning nende stsenaariumite puhul, kus kiusamine oli ühekordne tuli välja erinevus kahel juhul, kolmel juhul erinevust ei leitud. Stsenaariumite puhul, kus oli tegemist anonüümsusega, leiti erinevus kolmel juhul ja kahel juhul erinevust ei leitud. Kui isik oli teada, siis leiti erinevus neljal juhul, ühel juhul erinevust ei leitud. Stsenaariumite puhul kus oli tegemist avalikkusega leiti erinevus kolmel juhul ja kahel juhul erinevust ei leitud. Privaatsuse korral leiti erinevus neljal juhul ja ühel juhul erinevust ei leitud.

Kümne etteantud stsenaariumi puhul pidid vastajad andma hinnangu 5-palli skaalal (kus 5-kannatab väga ja 1-ei kannata üldse) kiusamise ja küberkiusamise ohvriks langenud inimese kannatuste kohta, s.t kas ohver kannatas või ei kannatanud etteantud juhtumi tagajärjel. Tabelis 5 „ei kannata“ tulp koostatud summeeritult nende õpilaste arvust (väljatoodud ka protsendina), kes on andnud stsenaariumitele hinnangu „ei kannata üldse“ ja „ei kannata eriti“. „Kannatab“ tulpa on toodud summeeritult nende õpilaste hinnangud, kes

andsid vastusteks „kannatab väga“ või „ei kannata eriti“. Tabelis väljatoodud protsent leiti konkreetse hinnangu andnud õpilaste koguarvust. Tulemused on väljatoodud tabelis 5.

Tabel 5. Vastajate hinnangud kiusamise ja küberkiusamise mõju ohvrile.

Tunnusjooned	Kiusamine		Küberkiusamine		Z
	Ei kannata n*** (%)	Kannatab n*** (%)	Ei kannata n*** (%)	Kannatab n*** (%)	
Korduv, anonüümne, privaatne	12 (18)	55 (82)	18 (33)	36 (77)	-3,803**
Korduv, isik teada, avalik	2 (2)	86 (98)	7 (11)	59 (89)	-5,201**
Korduv, anonüümne, avalik	5 (6)	83 (94)	3 (4)	80 (96)	-1,566
Korduv, isik teada privaatne	25 (37)	42 (63)	21 (33)	42 (77)	-0,964
Korduv, isik teada, privaatne	31 (48)	34 (52)	59 (84)	11 (16)	-5,918**
Ühekordne, anonüümne, avalik	3 (4)	73 (96)	9 (11)	72 (89)	-1,316
Ühekordne, anonüümne, avalik	6 (8)	72 (92)	2 (2)	81 (98)	-3,231**
Ühekordne, anonüümne, privaatne	7 (9)	74 (91)	11 (15)	63 (85)	-2,355*
Ühekordne, isik teada, avalik	32 (42)	44 (58)	22 (36)	39 (64)	-0,600
Ühekordne, isik teada, privaatne	17 (23)	58 (77)	18 (26)	50 (74)	-2,350*

*p<0,05

**p<0,01

***vastajate arv

Vastajate hinnangute võrdlemisel kiusamise ja küberkiusamise ohvri kannatuste kohta selgus, et kümnest stsenaariumist neljal leiti statistiliselt oluline erinevus ($p<0,01$), kahe stsenaariumi vahel leiti statistiline erinevus ($p<0,05$). Nelja stsenaariumi vahel statistilist erinevust ei leitud.

Kolme stsenaariumi puhul, kus oli tegemist korduvusega, tuli välja erinevus ning kahel juhul erinevust ei olnud. Nende stsenaariumite puhul, kus kiusamine oli ühekordne tuli välja erinevus kolmel juhul ja kahel juhul erinevust ei leitud.. Stsenaariumite puhul, kus oli tegemist anonüümsusega, leiti erinevus kolmel juhul ja kahel juhul erinevust ei leitud. Kui isik oli teada, siis leiti erinevus kolmel juhul, kahel juhul erinevust ei leitud. Stsenaariumite puhul kus oli tegemist avalikkusega leiti erinevus kahel juhul ja kolmel juhul erinevust ei leitud. Privaatsuse korral leiti erinevus neljal juhul ja ühel juhul erinevust ei leitud.

Õpilastel paluti hinnata 5-palli skaalal hinnata stsenaariumite sarnasust (kus 5-on täiesti sarnased ja 1-pole üldse sarnased). Tabelis väljatoodud % leiti konkreetse hinnangu

andnud õpilaste arvust. Tabelis 6 „Pole sarnased“ tulp koosneb summeeritult nende õpilaste arvust (väljatoodud ka protsendina), kes on andnud stsenaariumitele hinnangu „pole üldse sarnased“ ja „pole eriti sarnased“. „On sarnased“ tulpa on toodud summeeritult nende õpilaste hinnangud, kes andsid vastusteks „on täiesti sarnased“ või „on üsna sarnased. Tabelis väljatoodud protsent leiti konkreetse hinnangu andnud õpilaste koguarvust. Kokkuvõtvalt on stsenaariumitele antud hinnangute võrdlused sarnasuse kohta toodud tabelis 6.

Tabel 6. Vastajate hinnangud kiusamise ja küberkiusamise stsenaariumite sarnasuse kohta.

Tunnusjooned	Pole sarnased n***(%)	On sarnased n***(%)	Hii-ruut n***(%)
Korduv, anonüümne, privaatne	41 (41)	58 (59)	2,919
Korduv, isik teada, avalik	40 (40)	59 (60)	3,646
Korduv, anonüümne, avalik	38 (38)	61 (62)	5,343*
Korduv, isik teada privaatne	52 (52)	47 (48)	0,253
Korduv, isik teada, privaatne	46 (46)	51 (52)	0,258
Ühekordne, anonüümne, avalik	41 (42)	57 (58)	2,612
Ühekordne, anonüümne, avalik	44 (44)	55 (56)	1,222
Ühekordne, anonüümne, privaatne	34 (34)	66 (66)	10,240**
Ühekordne, isik teada, avalik	45 (46)	53 (54)	0,653
Ühekordne, isik teada, privaatne	37 (37)	62 (63)	6,313*

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

***vastajate arv

Vastajate hinnangute võrdlemisel kiusamise ja küberkiusamise sarnasuse kohta selgus, et kümnest stsenaariumist ühel leiti statistiliselt oluline erinevus ($p < 0,01$). Kahe stsenaariumi vahel leiti statistiline erinevus ($p < 0,05$). Seitsme stsenaariumi vahel statistilist erinevust ei leitud. Stsenaariumi puhul kus oli tegu korduvusega tuli välja erinevus ühel juhul ja neljal juhul erinevusi ei olnud. Stsenaariumi puhul, kus kiusamine oli ühekordne tuli välja erinevus kahel juhul ja kolmel juhul erinevust ei olnud. Stsenaariumite puhul, kus oli tegemist anonüümsusega, leiti erinevus kahel juhul ja kolmel juhul erinevust ei leitud. Kui isik oli teada, siis leiti erinevus ühel juhul, neljal juhul erinevust ei leitud. Stsenaariumite puhul kus oli tegemist avalikkusega leiti erinevus ühel juhul ja neljal juhul erinevust ei leitud. Privaatsuse korral leiti erinevus neljal juhul ja ühel juhul erinevust ei leitud.

2.3 Arutelu

Käesolevas uurimuses püstitati kolm hüpoteesi. **Esimene hüpotees** väitis, et kutsekooli õpilaste hinnangul on küberkiusamine rängem kui tavakiusamine. See hüpotees leidis osalist kinnitust. Statistiliselt erinevus leiti kümnest stsenaariumist seitsmel, kus õpilaste

hinnangul oli kiusamise stsenaarium rängem kui küberkiusamise oma. Statistilist erinevust ei leitud kolme stsenaariumi vahel. Uurimustöö esimese hüpoteesi tulemused kattuvad osaliselt Iirimaa 12-18 aastaste õpilaste seas läbiviidud küsitlusega, milles selgus, et noored peavad küberkiusamist hullemaks kui tavakiusamist (Croffey, 2010).

Teiseks hüpoteesiks püstitati, et kutsekooli õpilaste hinnangul kannatab küberkiusamise tagajärjel ohver rohkem kui tavakiusamise tagajärjel. See hüpotees leidis osalist kinnitust. Statistiliselt oluline erinevus leiti kümnest stsenaariumist kuuel, kus vastajate hinnangul kannatab kiusamise ohver enam kui küberkiusamise ohver. Antud tulemused on osaliselt kooskõlas kiusatavale mõjuvate tagajärgede uurimusega, mille tõttu on peetud küberkiusamist rängemaks kui tavakiusamist (Sticca & Perren, 2012). Varasemate uuringute põhjal on välja toodud, et küberkiusamise tõttu tekkinud kahju võib olla isegi suurem kui seda on nn traditsioonilise kiusamise puhul, sest suhtlemine virtuaalkeskkonnas võib olla äärmiselt kõlvatu ja julm (Nancy Willard, 2007). Küberkiusaja ei mõista, milliseid tagajärgi tema käitumine põhjustab ning selle tulemusena ei suuda ta oma tegude eest vastutada (Kowalski et al., 2008; Slonje & Smith, 2008; Willard 2005).

Kolmandaks hüpoteesiks püstitati, et kutsekooli õpilaste hinnangul on kiusamise ja küberkiusamise juhtumid erinevad. See hüpotees leidis osalist kinnitust. Antud tulemused on osaliselt kooskõlas Donegan (2012) uurimusega, kus selgub, et kiusamise ja küberkiusamise tunnusjooned on sarnased, kuid nende vahel on ka palju erinevusi (Donegan, 2012). Sama tulemusi on näidanud ka teised uurimused, kus leitakse, et kiusamine ja küberkiusamine on millegi poolest erinevad (Camodeca, Menesini, Nocentini, 2012). Lisaks on leitud uurimustest kindlad tunnused, mis eristavad küberkiusamist kiusamisest (Sticca & Perren, 2012).

Rakendatavus

Käesolevast uurimustööst tuli välja, et hetkel ei pidanud uurimuses osalenud õpilased küberkiusamist oluliselt rängemaks kui kiusamist, kuid arvestades, et interneti kasutajate hulk liigub tõusvas joones, mis omakorda tähendab küberkiusamise suuremat levikut ning järelikult tuleb pöörata jätkuvalt suuremat tähelepanu ennetustööle. Sellest lähtuvalt tuleks välja töötada koolides mitte ainult kiusamise vaid kindlasti ka küberkiusamisega toimetulemise strateegiaid.

Uurimustöös selgitati välja Lääne-Virumaa kahe kutsehariduskooli õpilaste suhtumine enda hinnangul küberkiusamisse ja tavakiusamisse. Laiemate üldistuste tegemiseks soovitab töö autor kaasata järgnevate uurimuste valimisse kutsekooli õpilased üle kogu Eesti.

Uurimustulemusi soovitab töö autor jagada uuringus osalenud koolidega ning ka nende õpilaste vanematega, kelle lapsed uurimuses osalesid.

Piirangud

Bakalaureusetöös leidub mitmeid piiranguid. Lähtudes antud uurimuse andmete kogumise viisist ja uurimistulemustest võib töö piiranguks pidada valimi vähesust (100 õpilast). Etteantud stsenaariume oli piiratud arv ja võimalik, et neid stsenaariume ei pruugi õpilased kiusamiseks või küberkiusamiseks pidada. Sellisel juhul ei võimalda see omakorda teha üldistusi kiusamise ja küberkiusamise ränkuse ning ohvri kannatuste kohta. Samuti võib piiranguks olla see, et etteantud stsenaariumites ei olnud toodud välja tagajärgi ning sellest tulenevalt ei pruukinud õpilased tajuda, milliseid tagajärgi võib konkreetne stsenaarium kaasa tuua. Lisaks ei saa tulemusi üldistada kõikidele kutsekooli õpilastele, kuna valimisse kuulusid ainult Lääne-Virumaa kutsekoolide õpilased.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada Lääne-Virumaa kahe kutsehariduskooli õpilaste suhtumine enda hinnangul küberkiusamisse ja tavakiusamisse. Töö eesmärgi saavutamiseks viidi läbi kvantitatiivne uurimus. Valimisse kuulus 100 õpilast, vanuses 16–19 eluaastat. Informatsiooni koguti ankeetküsitluse kaudu.

Uurimistöö teoreetilises osas kirjeldatakse kiusamise ja küberkiusamise olemust, nende tunnusoone, liike ning tagajärgi. Tulemuste osas kirjutatakse lahti teostatud ankeedist tulenevatest vastustest uuritud õpilaste hinnangud kiusamise ja küberkiusamisega seoses.

Bakalaureusetöös püstitati kolm hüpoteesi: kutsekooli õpilaste hinnangul on küberkiusamine rängem kui tavakiusamine; kutsekooli õpilaste hinnangul kannatab küberkiusamise tagajärjel ohver rohkem kui tavakiusamise tagajärjel; kutsekooli õpilaste hinnangul on kiusamise ja küberkiusamise juhtumid erinevad.

Uuringu tulemustest leiti, et kõik kolm hüpoteesi leidsid osalist kinnitust. Kutsekooli õpilaste hinnangul ei peetud küberkiusamist oluliselt rängemaks kui kiusamist. Selgus ka, et küberkiusamise ohver ei kannata nende hinnangul rohkem kui kiusamise ohver. Samuti ei pidanud õpilased kiusamise ja küberkiusamise juhtumeid täielikult erinevateks.

Summary

The aim of this study was to compare the exposure and attitudes of vocational school students towards cyberbullying and traditional bullying. The questionnaire to achieve quantitative research was carried out in December of 2014. The sample included 100 students (53 boys and 47) girls, aged 16–19 years. The questionnaire consisted of 10 scenarios.

The theoretical part of the research described the nature of bullying and cyberbullying and their effects. The results from the questionnaire carried out by spelling out the terms of the studied children's responses to the experience of bullying and cyberbullying. The results of this study found that students in the vocational school did not think that the victims of cyberbullying did not suffer more than the victims of traditional bullying and cyber bullying and traditional bullying are not very different.

Tänu sõnad

Töö autor tänab uurimuses osalenud õpilasi, kes aitasid kaasa uurimuse läbiviimisele. Lisaks soovib tänada lähedasi mõistva ja toetava suhtumise eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allkiri:

Kuupäev:

Kasutatud kirjandus

- Beran, T., Qing, L. (2007) The Relationship between Cyberbullying and School Bullying. *Journal of Student Wellbeing*, 1(2), 15-33.
- Besag, V.E. (1989). *Bullies and victims in schools: a guide to understanding and management*. Open University Press.
- Bhargava, D. (2011). Getting Started!!! Using Visual Systems to Promote an Understanding of Cyber Bullying. Külastatud aadressil:
<http://carsonst.wa.edu.au/wpcontent/uploads/2012/11/cyberbullying-manual.pdf>
- Camodeca, M., Menesini, E. & Nocentini, A. (2013). Morality, values, traditional bullying, and cyberbullying in adolescence. *British journal of developmental psychology*, 31(1), 1-14.
- Carbo, J. & Hughes, A. (2010). Workplace bullying: developing a human rights definition from the perspective and experiences of targets. *Working USA*, 13(3), 387–403.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. London: Routledge.
- Croffey, A. (2012). Teens believe cyber bullying is worse than traditional bullying. *The Journal.ie*
Külastatud aadressil:<http://bullying.about.com/od/Basics/a/6-Types-Of-Bullying.htm>
- Elliot, M. (2002). *Bullying*. Great Britain: Pearson Education.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying Basics. In D. Stollenwerk, A. Scott, & E. Garner (Eds.), *Bullying Beyond the Schoolyard: Preventing and Responding to Cyberbullying* (pp.17-42). California: Corwin Press.
- Holmberg-Kalenius, T. (2009). *Elu pärast koolikiusamist*. Tallinn: Pegasus.
- Kalmus, V., Karu, K., Komp, L., Runnel, P., Pruulmann-Vengerfeldt, P., Siibak, A., & Ugur, K. (2010). *EU Kids Online*. Riskid ja turvalisus internetis: Euroopa laste vaatenurk. Külastatud aadressil:
<http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20%282009-11%29/EUKidsExecSummary/EstoniaExecSum.pdf>
- Kowalski, R. M., Limber, S. P., & Agatston, P. W. (2008). *Cyber Bullying*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Kõiv, K. (2006). Kiusamiskäitumise mitu tahku: õpilastevaheline kiusamine, õpilaste kiusamine õpetajate poolt, õpetajate kiusamine õpilaste poolt ning õpetajate kiusamine kooli personali ja lapsevanemate poolt. Tartu: Vali Press.

- Kõiv, Kristi (Toim.) (2001). Antisotsiaalse käitumisega õpilased: artiklite kogumik I. Tartu: Vali trükikoda.
- Law, D. M., Shapka, J. D., Hymel, S., Olson, B. & Waterhouse, T. (2012). The changing face of bullying: An empirical comparison between traditional and internet bullying and victimization. *Journal of Computers and Human Behavior*, 28, 226-232.
- McEachern, A.G., Kenny, M., Blake, E., & Aluede, O. (2005). Bullying in schools: school shootings. *International Journal of Adolescence & Youth*, 8, 8-51.
- McMillan, K. & Weyers, J. (2012). Õppimine kõrgkoolis, Tudengi käsiraamat. SA *Archimedes*, programm Primus ja Antenna Translations 2. Trükk.
- Menesini, E., Naruskov, K., Nocentini, A., & Luik, P. (2012). *Trames: Journal of the Humanities and Social Sciences*, 323-343.
- Menesini, E., Nocentini, A., Palladino, B. (2012). Florence, Cyberbullying/Cybervictimization scales. Firenze
- M.S., J.D. (2007) Educator's Guide to Cyberbullying and Cyberthreats. *Center for Safe and Responsible Use of the Internet*
- Naruskov, K. (2008). Küberkiusamine: kiusamiskäitumise peidus pool.
Külastatud aadressil: haridus.opleht.ee/Arhiiv/1_22008/11-13.pdf
- Naruskov, K. (2009). Küberkiusamine kolme Tartu linna ja kolme Tartu maakonna kooli näitel. Külastatud aadressil:
<http://rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/721/1/Naruskov2009.pdf>
- Olweus, D. (1993). *Bullying in school: What we know and what we can do*. Oxford: Blackwell.
- Olweus, D. (1999a). *The nature of school bullying: A cross-national perspective*. New York: Routledge.
- Olweus, Dan (1999). In *The nature of school bullying: a cross-national perspective*, 7–27. Peter K. Smith, Yohji Morit, Josine Junger-Tas, Dan Olweus, Richard Catalano, and Philip Slee, eds. London: Routledge
- Olweus, D. (2003). *A profile of bullying at school. Educational Leadership*, 60(6), 12–17
- Patchin, J.W., & Hinduja, S. (2006). *Bullies Move Beyond the Schoolyard: A Preliminary Look at Cyberbullying. Youth Violence and Juvenile Justice*. 4 (2), 148-169.
- Riebel, J., Jäger, R. S., & Fischer, U. (2009). Cyberbullying in Germany – an exploration of prevalence, overlapping with real life bullying and coping strategies. *Psychology Science Quarterly*, 51(3), 298-314

- Rigby, K. (2003) Consequences of bullying in schools, *The Canadian Journal of Psychiatry*, 48 (9), 583–590.
- Rigby, K. & Smith, P. K. (2011 apr). Is school bullying really on the rise? *Social Psychology of Education*, 14, 441–455.
- Shariff, S. (2008). *Cyber-Bullying. Issues and solutions for the school, the classroom and the home*. USA & Kanada: Routledge.
- Sharp, S., & Smith, P. K. (2004). *Võitlus koolikiusamisega*. El Paradiso.
- Slonje, R., & Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology* 49, 147 – 154.
- Smith, P. K., Pepler, D., & Rigby, K. (2004). *Bullying in schools*. Cambridge: University Press.
- Solberg, M. E., Olweus, D. & Endresen, I. M. (2007). Bullies and victims at school: are they the same pupils? *British Journal of Educational Psychology*, 77, 441–464.
- Sticca, F., & Perren, S. (2012). Is cyberbullying worse than traditional bullying? Examining the differential roles of medium, publicity, and anonymity for the perceived severity of Bullying. *Journal of Youth and Adolescence*.
- Sullivan, K., Cleary, M., & Sullivan, G. (2004). *Kiusamine koolis. Mis see on ja kuidas sellega toime tulla*. Tartu: Atlex.
- Vandebosch, H., & Cleemput, K. (2008). Defining Cyberbullying: A Qualitative Research into the Perceptions of Youngsters. *CyberPsychology & Behavior* 11 (4), 499 – 503.
- Vandebosch, H., & Van Cleemput, K. (2007). *Cyber Bullying Among Youngsters*.
Külastatud aadressil:
http://www.allacademic.com//meta/p_mla_apa_research_citation/1/7/1/5/0/pages171506/p171506-1.php
- Willard, N. (2005). *An Educator's Guide to Cyberbullying and Cyberthreats*. Külastatud aadressil:
<http://www.mcps.org/admin/Technology/TRTWebpage/WordDocuments/Internetsafetdocuments/cyberbully.pdf>
- Ybarra, M.L., & Mitchell, K. J. (2004). Online aggressor/targets, aggressors and targets: a comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 45 (7), 1308-1316.
Külastatud aadressil: <http://www.unh.edu/ccrc/pdf/jvq/CV75.pdf>

Lisa. Uuringu ankeet

Hea õpilane!

Varasemalt läbiviidud uurimuste põhjal on kiusatavale mõjuvate tagajärgede tõttu peetud küberkiusamist (kiusamine läbi tehnoloogia) rängemaks kui tavakiusamist.

Koostan bakalaureusetööd, mille eesmärgiks saada ülevaade kutsekooli õpilaste arvamusest tava-ja küberkiusamise kohta ning selgitada välja kumba kiusamise liiki peavad õpilased rängemaks.

Sarnaseid uuringuid on läbi viidud nooremate õpilaste seas, kuid puuduvad andmed vanemate õpilaste arvamuse kohta.

Küsimustikus kirjeldatakse Sulle erinevaid kübermaailmas (e-mailide, mobiiltelefoni või interneti vahendusel) ning reaalses maailmas (näiteks koolis) toimuvaid juhtumeid. Nende peategelasteks on M. ja H., kes võivad olla nii poisid kui ka tüdrukud.

Seejärel pead hindama kirjeldatud olukordade tõsidust ning ka seda, kuivõrd sarnased või erinevad need juhtumid sinu jaoks tunduvad. Antud ankeet on loodud analoogselt rahvusvahelise uurimuse ankeedile.

NB! Küsitlus on anonüümne ning saadud andmeid kasutatakse ainult uurimistöö eesmärgil ja üldistatud kujul. Pea meeles, et pole olemas õigeid ega valesid vastuseid, oluline on just Sinu arvamus.

Ankeedi täitmine võtab aega maksimaalselt 25 minutit.

Küsimuste, probleemide jm korral palun saata mulle meil aadressile **kkiigemaa@gmail.com**.

Suur aitäh ankeedi täitmise eest!

Kerstin Kiiigemaa

Tartu Ülikooli Kutseõpetaja eriala III kursus

Palun loe läbi alljärgnevad stsenaariumid ja tõmba ring ümber Sinu arvates sobivaimale variandile.

I stsenaariumide paar:

<p>A. M kirjutas korduvalt varjunime all solvavaid sõnumeid H e-postkasti</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse 	<p>B. M kirjutas korduvalt varjunime all H kohta solvavaid kommentaare ja pani need H'ile koolikotti</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse
<p>Kui sarnased on Sinu jaoks juhtumid A ja B</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Pole üldse sarnased b) on veidi sarnased c) on sarnased ja pole ka d) on üsna sarnased e) on täiesti sarnased 	

II stsenaariumide paar:

<p>A. M kirjutas korduvalt solvavaid kommentaare H suhtlusportaali seinale.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse 	<p>B. M noris korduvalt kaasõpilaste ees H'i koolis.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse
<p>Kui sarnased on Sinu jaoks juhtumid A ja B</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Pole üldse sarnased b) on veidi sarnased c) on sarnased ja pole ka d) on üsna sarnased e) on täiesti sarnased 	

III stsenaariumide paar:

<p>A. M leidis H'st piinliku pildi ning laadis selle üles varikontolt suhtlusportaali, jagas seda korduvalt sõpradele.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse	<p>B. M pani H'st salaja piinliku pildi koolis kleeplindiga seinale, pärast pildi eemaldamist pani ta selle mitmeid kordi tagasi.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse
<p>Kui sarnased on Sinu jaoks juhtumid A ja B</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Pole üldse sarnased b) on veidi sarnased c) on sarnased ja pole ka d) on üsna sarnased e) on täiesti sarnased	

IV stsenaariumide paar:

<p>A. M kasutas pilditöötlusprogrammi ja töötles H pilti mitmel erineval viisil ning saatis pilte korduvalt tema e-postkasti.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse	<p>B. M sodis pildid H'st ja pani neid korduvalt tema garderoobis oleva jope taskusse.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse
<p>Kui sarnased on Sinu jaoks juhtumid A ja B</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Pole üldse sarnased b) on veidi sarnased c) on sarnased ja pole ka d) on üsna sarnased e) on täiesti sarnased	

V stsenaariumide paar:

<p>A. M järgnes korduvalt H'le interneti mänguruumidesse ja jälgis seal tema tegevusi.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> b) On väga ränk kiusamine c) On üsna ränk kiusamine d) On keskmiselt ränk kiusamine e) Pole eriti ränk kiusamine f) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse	<p>B. H kõndis koolist koju ning M jälitas teda korduvalt.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse
<p>Kui sarnased on Sinu jaoks juhtumid A ja B</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Pole üldse sarnased b) on veidi sarnased c) on sarnased ja pole ka d) on üsna sarnased e) on täiesti sarnased	

VI stsenaariumide paar:

<p>A. M kirjutas varikonto alt sõprade e-postkasti erinevaid kuulujutte H kohta ja palus seda levitada.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse	<p>B. M kirjutas paberile erinevaid kuulujutte H kohta ning pani need salaja kaasõpilaste koolikotti ja palus kirju levitada.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse
<p>Kui sarnased on Sinu jaoks juhtumid A ja B</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Pole üldse sarnased b) on veidi sarnased c) on sarnased ja pole ka d) on üsna sarnased e) on täiesti sarnased	

VII stsenaariumide paar:

<p>A. H unustas arvutiklassis ennast suhtlusportaalist välja logida. M muutis ära tema parooli ning postitas sinna ebameeldivaid pilte, lisas kommentaare ja saatis solvavaid kirju H sõpradele.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse	<p>B. M saatis koolis H sõpradele solvavaid kirju H nime all.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse
<p>Kui sarnased on Sinu jaoks juhtumid A ja B</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Pole üldse sarnased b) on veidi sarnased c) on sarnased ja pole ka d) on üsna sarnased e) on täiesti sarnased	

VIII stsenaariumide paar:

<p>A. M saatis varjunime alt H'ile e-kirja tema saladuse kohta ja ähvardas selle avalikuks teha, kui H ei lõpeta suhtlemist M'ile meeldiva poisiga / tüdrukuga.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> b) On väga ränk kiusamine c) On üsna ränk kiusamine d) On keskmiselt ränk kiusamine e) Pole eriti ränk kiusamine f) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse	<p>B. M pani varjunime alt H'ile kodu postkasti kirja tema saladuse kohta ja ähvardas selle avalikuks teha, kui H ei lõpeta suhtlemist M'ile meeldiva poisiga / tüdrukuga.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse
<p>Kui sarnased on Sinu jaoks juhtumid A ja B</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Pole üldse sarnased b) on veidi sarnased c) on sarnased ja pole ka d) on üsna sarnased e) on täiesti sarnased	

IX stsenaariumide paar:

<p>A. H jäeti meelega välja suhtlusportaali loodud grupist, kus olid kõik ülejäänud klassikaaslased ja arutati ühiseid rühmatöid.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse 	<p>B.H jäeti välja rühmatööst koolis.</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse
<p>Kui sarnased on Sinu jaoks juhtumid A ja B</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Pole üldse sarnased b) on veidi sarnased c) on sarnased ja pole ka d) on üsna sarnased e) on täiesti sarnased 	

X stsenaariumide paar:

<p>A. M saatis H meilile väga inetu sisuga kirja H-st</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse 	<p>B. M saatis H-le posti teel mõnitava ja alandava sisuga kirja .</p> <p>See juhtum minu arvates:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) On väga ränk kiusamine b) On üsna ränk kiusamine c) On keskmiselt ränk kiusamine d) Pole eriti ränk kiusamine e) Pole üldse ränk kiusamine <p>Selle juhtumi tagajärjel H</p> <ul style="list-style-type: none"> a) kannatab väga b) Kannatab üsna palju c) Kannatab keskmiselt d) Ei kannata eriti e) Ei kannata üldse
<p>Kui sarnased on Sinu jaoks juhtumid A ja B</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Pole üldse sarnased b) on veidi sarnased c) on sarnased ja pole ka d) on üsna sarnased e) on täiesti sarnased 	

1) Sugu: a) mees b) naine

2) Vanus: ____

3) Eriala: ____

Aitäh vastamast!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Kerstin Kiigemaa (sünnikuupäev: 15.03.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Lääne-Virumaa kahe kutsekooli õpilaste kokkupuude enda hinnangul küberkiusamise ja tavakiusamisega ning suhtumine nendesse“ mille juhendaja on Piret Luik,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni; 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 21.05.2015